

Eduskunta

Hallintovaliokunta

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto

Hallintovaliokunnan kokous 18.11.2022

Asia:

HE 155/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 21 ja 32 §:n muuttamisesta. Kyseessä on kuntien peruspalvelujen valtionosuuden budjetti-HE, jolla muutetaan 21 §:n mukaista valtionosuusprosenttia ja 32 §:n mukaisia määräaikaista valtionosuuden lisäosia.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia alennettaisiin 1,50 prosenttiyksiköllä eli vuoden 2023 alusta valtionosuusprosentti olisi 22,09 prosenttia. Muutos koostuu seuraavista eristä:

- Uudet ja laajenevat tehtävät, +0,12 %
- työmarkkinatuen korjauserä, valtionosuusjärjestelmän vuoden 2010 järjestelmämuutoksen taseus ja maakuntaliittojen tehtäviin liittyvien valtionosuuden lisäysten muuttaminen pysyviksi lisäyksiksi, +0,33 %
- uudet hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, asukasmäärän kasvun ja syrjäisyyden lisäosat, -1,61 %
- hallituksen kehysriihessä päättämät pysyvät uudelleenkohdennukset kuntien valtionosuuk-sien tason alentamiseen, -0,34 %.

Uusina ja laajenevina tehtävinä on otettu huomioon oppivelvollisuuden laajentaminen (1,0 miljoonaa euroa), varhaiskasvatuksen tuki (8,75 miljoonaa euroa), turvallinen opetukseen palaaminen opetuksesta epäämisen jälkeen (0,35 miljoonaa euroa), alueelliset opiskeluhuollon yhteistyöryhmät (0,27 miljoonaa euroa), kuntien opiskeluhoitosuunnitelmat (0,06 miljoonaa euroa), sitouttava kou-luyhteistyö (3,33 miljoonaa euroa), juomavesidirektiivin toimeenpano (1,28 miljoonaa euroa) sekä varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat (0,38 miljoonaa euroa).

Kuntien uudet tehtävät muodostuvat lukien pääosin opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan tehtävistä ja perustuvat ministeriön laskelmiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää muutoksia perusteltuina. Lisäksi ministeriö kiinnittää huomiota, että merkittävimmät muutokset kuntien valtionosuuksiin vuonna 2023 aiheutuvat rahoituksen ja tehtävien siirrosta hyvinvointialueille. Uudistuksen yhteydessä laskentaperusteet mukaan lukien taseuselementit vaikuttavat osittain ennakoimattomasti eri kuntiin ja tasaustekijöiden vaikutus on osassa kuntia merkittävä. Tästä johtuen kuntien valtionosuusjärjestelmän toimivuutta tulisi tarkas-

tella ajantasaisesti uudistuksen voimaantulon jälkeen. Kuntien tulojen ja käyttötalousmenojen pienentymisen sekä uudelleen kohdentumisen seurauksena uhkana on, että mahdolliset käyttötalouden sopeutustoimet tulevat jatkossa kohdistumaan aiempaa enemmän esi- ja perusopetukseen sekä varhaiskasvatukseen.

Rahoituksen siirto hyvinvointialueelle pienentää kuntien taloudellista liikkumatilaa ylipäättään ja kuntien rahoituksen ja tehtävien yhteyteen tulee jatkossa muutoinkin kiinnittää aikaisempaa enemmän huomioita myös kuntatasolla. Perusteena on kuntien toimintaympäristön muutoksista aiheutuvan palvelutarpeen eriytyminen erityisesti ikärakenteen osalta. Tällä hetkellä perusopetuksen aloitettavan ikäluokan suuruus on noin 58 000 oppilasta, kun taas kuluvana vuonna syntyneiden aloittaessa perusopetuksen vuonna 2029 ikäluokan suuruus on noin 46 000. Näin palvelutarve laskee seitsemässä vuodessa noin 20 prosentilla ja lasku kohdentuu erityisesti asukasmäärältään pienempiin kuntiin, jotka sijaitsevat useimmiten harvaan asutuilla seuduilla. Palvelurakenteita ja kustannustasoa ei ole mahdollista sopeuttaa ikäluokkien pienentymisen suhteessa, jolloin palveluiden järjestämisen yksikkökustannukset eriytyvät kuntien välillä.